

بررسی تاثیر میزان سواد رسانه ای معلمان با گرایش به تفکر انتقادی آنان

علی اکبر عجم^۱، عذرا یعقوبی^۲

^۱ استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه پیام نور

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش دانشگاه پیام نور

چکیده

سواد اطلاعاتی گسترش مفهوم سواد سنتی در پاسخ به جامعه‌ای است که ما در آن زندگی می‌کنیم، برای اینکه فردی از نظر اطلاعاتی با سواد باشد، باید بتواند تشخیص دهد اطلاعات در چه زمانی مورد نیاز است و توانایی یافتن، ارزیابی، و استفاده مؤثر از آن را داشته باشد، افراد دارای سواد اطلاعاتی کسانی هستند که آموخته باشند چگونه بیاموزند. آنها می‌دانند که چگونه یاد بگیرند، زیرا می‌دانند که دانش چگونه سازماندهی شده است و چگونه می‌توان اطلاعات مورد نیاز را پیدا کرد و از اطلاعات به‌گونه‌ای استفاده کرد که دیگران نیز بتوانند از آن بیاموزند. افراد دارای سواد اطلاعاتی برای یادگیری مادام‌العمر آمادگی دارند، چرا که همیشه می‌توانند اطلاعات مورد نیاز خود را پیدا کنند و از آن برای تصمیم‌گیری آگاهانه استفاده نمایند، به طور کلی در این تحقیق سعی می‌شود به بررسی تاثیر میزان سواد رسانه ای معلمان با گرایش به تفکر انتقادی آنان پرداخته شود، پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه های اجراء همبستگی می باشد، جامعه آماری تحقیق حاضر کلیه ی معلمان مدارس دخترانه مقطع متوسطه منطقه ۶ شهر تهران می باشد. (N=۱۰۲).؛ که با استفاده از جدول کرجسی و مورگان ۸۰ نفر از آن به عنوان حجم نمونه آماری انتخاب شد که با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی سیستماتیک (منظم) حجم نمونه آماری از بین کل جامعه آماری انتخاب شد. ابزار های اندازه گیری در این تحقیق پرسشنامه بوده که روایی و پایایی آن مورد تایید اساتید متخصص قرار گرفته است؛ تجزیه و تحلیل بین داده های بدست آمده در این تحقیق به وسیله ی نرم افزار SPSS و بهره گیری از آزمون های آمار کالموگروف و اسپیرمن مورد بررسی قرار گرفت. حاصل تحقیق نشان از این دارد که همبستگی مثبتی بین متغیرهای تحقیق وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: سواد رسانه ای، معلمان، تفکر انتقادی.

مقدمه:

در گذشته مفهوم سواد اطلاعاتی با واژه های دیگر مثل سواد تابعی، معنی شده است. یونسکو در سال ۱۹۷۸ سواد تابعی را چنین تعریف کرده است: با سواد تابعی شخصی است که پس از کسب مهارت ها و معلومات اساسی، بتواند در همه فعالیت های اجتماعی که مستلزم سواد است به نحو موثری شرکت جوید و با استفاده از توانایی های خواندن، نوشتن و حساب کردن برای رشته ی خود و توسعه جامعه اش گام بردارد. به عبارت دقیق تر، سوادآموزی تابعی خود تابعی از تغییرات محیطی و زمینه ای و فکری هر جامعه در زمان های متفاوت است. (بابایی، ۱۳۸۹)

عصر حاضر، عصر اطلاعات است. اطلاعاتی که در زمانی بسیار کوتاه دو برابر و حتی چند برابر می شود و در یک لحظه در تمامی نقاط جهان منتشر می گردد. با تأثیرپذیری زندگی بشر از این پدیده می توان گفت که جهان وارد جامعه اطلاعاتی شده است، بسیاری از محققان جامع اطلاعاتی را جامعه چندساختی و چندوجهی می دانند که تمام لایه بندی ها و سطوح آن نیازمند اطلاعات است. در چنین جامعه ای دسترسی و یا عدم دسترسی به اطلاعات نقشی اساسی و تعیین کننده ای را در تمام عرصه ها ایفا می کند. امروزه، دیگر نمی توان با طرز تلقی گذشته و سوگیری های کهنه به استاد و دانشجو نگریست. در حال حاضر، جامعه امروزی به افراد تحصیل کرده که از قدرت تصمیم گیری برخوردار بوده و بتوانند در دنیایی که روزه روزدر حال تغییر است، براساس توانایی خود دراندیشیدن، عمل و برقراری ارتباط با دیگران به اجرای تصمیمات بپردازند، نیاز دارد. بایستی تمامی افراد، موسسات و نظام های آموزشی خود را برای تغییرات مختلفی که یادگیری را امری ضروری می سازد، آماده سازند. اگر نظام آموزشی ما خواهان مشارکت در جامعه ای باشد که براساس دانش و فناوری حرکت می کند، باید خود را برای این تحول عظیم و حیاتی آماده نماید و مزایای استفاده از این فناوری با توجه به اهداف نظام آموزشی را به عرصه ظهور برساند (خادم، ۱۳۸۹).

به طور کلی؛ سواد رسانه ای "مبحث جذابی در ارتباطات است که می کوشد خواندن سطرهای نانوشته رسانه های نوشتاری، تماشای پلان های به نمایش در نیامده یا شنیدن صداها ی پخش نشده از رسانه های الکترونیک را به مخاطبان بیاموزد. (ارجمند، ۱۳۸۵)

"سواد رسانه ای" نهضتی علیه رسانه ها نیست، بلکه عادات رسانه ای افراد را تغییر می دهد و با هوشیار کردن مخاطبان به آن ها می آموزد چطور از رسانه ها استفاده کنند. شهروندانی که سواد رسانه ای دارند، از طریق رسانه میزان آگاهی و توان دریافت اطلاعات خود را بالا می برند و با همین توان به سمت تقویت روحیه انتقادی بیشتر حرکت می کنند و رابطه یکسویه و انفعالی

را به جریانی دو سویه و فعال تبدیل می کنند. (آراسته، ۱۳۸۲) اهمیت سواد رسانه ای و ضرورت آن سال هاست که در کشورهای پیشرفته مورد توجه قرار گرفته است و نهادهای دولتی و مدنی برای آموزش و گسترش آن بین اقشار مختلف جامعه تلاش می کنند. برای مثال مدت هاست موضوع "سواد رسانه ای" در کشور کانادا مطرح است و در نظام آموزش عمومی این کشور جای خاص خود را دارد، در ژاپن نیز اندیشه سواد رسانه ای به سرعت گسترش یافته است و در سطح وسیعی در امر آموزش و تولید رسانه ای اندیشیده اند و به مطالعات انجام شده در کشورهای دیگر و استفاده از تجارب آن ها، اهداف و رویکردهای سواد رسانه ای را متناسب با نیازهای جامعه مشخص کرد و به آموزش آن همت گمارد. برای این منظور نهادهای آموزشی، مدنی، صنفی و رسانه ای باید به این امر کمک کنند و در این میان، رسانه های جمعی به ویژه رادیو و تلویزیون با توجه به طیف وسیع مخاطبان، نقش زیادی در امر آموزش سواد رسانه ای به مخاطبان خود دارند. (انتخابی و همکاران، ۱۳۸۷).

درباره کارکردهای وسایل ارتباط جمعی، نقدر و نظر بسیار است، اما بی تردید یکی از مهم ترین آن ها از دیرباز مورد توجه اندیشمندان این حوزه قرار گرفته است، بخش آموزشی آن است. اهمیت کارکرد آموزشی وسایل ارتباط جمعی در جوامع معاصر تا حدی است که بعضی از جامعه شناسان برای رسانه ها نقش "آموزش موازی" یا "آموزش دایمی" قایل هستند (بصیریان، ۱۳۸۵) آموزشی که از سوی رسانه ها عرضه می شود، غیر تجربیدی و چند بعدی است. مطالعات اثبات کرده است که استفاده فعال از حواس پنجگانه در آموزش های رسانه ای، یادگیری را آسان و جذابیت آموزش را دو چندان می کند. سواد رسانه ای نیز مقوله ای است که می توان به طور موثر از طریق رادیو و تلویزیون به مخاطبان آموزش داد. (قاسمی، ۱۳۸۵)

نقش معلمان در این عرصه شاید این است که تلاش کند راهی را بیابد تا دریابد چگونه می توان دانش آموزان را در درک نقش های چندگانه فرهنگی و اجتماعی رسانه های جمعی در جامعه و میزان تأثیرگذاری رسانه ها یاری رساند، بدون آن که مستقیماً آنان را در مسیری مشخص انداخت. گرچه زیبایی شناسی رسانه ها ممکن است به خوبی با برنامه های درسی سنتی منطبق باشد، اما همچنین جنبه های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی وسیع تر رسانه ها نیز باید مورد کنکاش قرار گیرند. این که آیا این امر به فعال گرایی مصرف کنندگان منتهی می شود یا خیر به یک اندازه به مشارکت کنندگان و آموزگار بستگی دارد و این در صورتی است که ترکیبی مناسب از کشفیات آزاد و ارزشیابی بی طرفانه ایجاد شده باشد. (رضایی، ۱۳۸۲)

محققان و پژوهشگران عرصه ارتباطات سواد رسانه ای را شامل «تحقیق، تحلیل، آموزش و آگاهی از تأثیرات رسانه ها نظیر رادیو، تلویزیون، فیلم، روزنامه، مجله، کتاب و اینترنت بر روی افراد و جوامع بشری می دانند» (باکینگها، ترجمه سرافراز، ۱۳۸۹) بر اساس این تعریف سواد رسانه ای به دنبال آن است تا در فرد توانایی لازم برای استفاده از رسانه ها را آموزش دهد به طوری که فرد بتواند ضمن درک و تحلیل و ارزیابی پیام های رسانه های مختلف، پیام ها و برنامه های مثبت، مفید و سازنده

را از پیامهای منفی و بی محتوا تشخیص دهد. یعنی فرد آگاهانه در برابر رسانه ها قرار گیرد و توانایی دسترسی به پیام های مورد نظر خود از میان انبوه پیام ، تجزیه و تحلیل انتفادی ، ارزیابی و ارسال پیام ها در انواع مختلف را پیدا کند .

تاریخچه پیدایش این تفکر که بر پایه یک نیاز مبرم آموزشی بنا نهاده شده به سال ۱۹۶۰ میلادی و به دنبال عمومی شدن تلویزیون ، رادیو و فیلمهای هالیوودی بر می گردد . در این میان تلویزیون گوی سبقت را از رسانه های دیگر ربود به طوری که اکثر مردم ترجیح دادند که تماشا کنند تا اینکه مطالعه کنند. یکی از عواقب این تحول اجتماعی و آموزشی کمتر شدن تمایل دانش آموزان به مطالعه و کتاب بود که محققان رکود تمرکز فکری دانش آموزان در کلاس درس را به عنوان عارضه این تحول اجتماعی بیان می کنند. (دوبونو، ترجمه بشارتیان ، ۱۳۸۰)

اهمیت موضوع زمانی دو چندان شد که پژوهش ها در امریکا نشان داد که یک کودک به طور میانگین روزانه شش ساعت از وقت خود را پای تلویزیون می گذرانند. بنابراین با توجه به اثرات سوئی که استفاده بی رویه از رسانه ها به ویژه تلویزیون ، اینترنت و ماهواره می تواند بر روی افراد به ویژه کودکان برجای بگذارد لزوم کنترل و نحوه استفاده از رسانه ها در وهله اول مورد توجه محققان قرار گرفت. در این اثنا محققان اعلام کردند که افراد به خصوص کودکان در استفاده کردن از رسانه ها باید حساب شده و در مواجهه با پیام های بیشمار خود را واکسینه کنند یعنی نسبت به رژیم مصرف رسانه ای خود آگاهی یابند و قوه تشخیص و درک پیام های رسانه ها را تقویت نمایند. بنابراین موضوع سواد رسانه ای به عنوان یکی از دغدغه های علم ارتباطات مورد توجه دانشمندان این رشته قرار گرفت. (بهشتی ، ۱۳۸۳).

"دیویی" تفکر انعکاسی را توجه دقیق، فعالانه، و مستمر به اطلاعات و زمینه های حمایت کننده از آن و در نظر گرفتن نتایج و تبعات آن اطلاعات می داند. یادگیرندگان با استفاده از مشارکت فعالانه در این نوع تفکر، می توانند نسبت به یادگیری خود آگاه باشند و آن را کنترل کنند.

به طور کلی، منظور از تفکر انعکاسی آن است که دانش آموز با دقت و اندیشه لازم ، برآوردی از دانسته ها و عدم دانسته های خود ارائه دهد. از این طریق می تواند در مواجهه با آموزش رسانه ها، برآورد کند که رسانه ها چه چیزی به او می آموزند، چگونه توسط رسانه ها هدایت می شوند، در این مورد چه نکاتی را می دانند، چه چیز باید بدانند و چگونه فاصله بین این وضعیت ها را تشخیص داده و تنظیم و تکمیل کنند.

یادگیری سواد رسانه ای، مستلزم درگیری فعالانه دانش آموزان در جریان این نوع آموزش است و حضور و فعالیت دبیران با میزان سواد رسانه ای بالاتر در این فرآیند نقش به سزایی دارد. بدین ترتیب تقویت تفکر و پرورش اندیشه های دانش آموزان به

شیوه تفکر انعکاسی از جمله سازه هایی است که به تعمق و ژرف اندیشی یادگیرندگان دانش آموز در خصوص رسانه ها می انجامد. (سلطانی، ۱۳۸۷).

در تعلیم و تربیت نوین، یادگیری به معنی جمع آوری اطلاعات نیست. بلکه منظور از آن، شرکت فعالانه یا دگیرنده در کسب تجارب و معنابخشی به آن تجارب است. در این مفهوم، اندیشه و اندیشیدن جایگاه ویژه ای دارد. از این رو، در مورد آموزش رسانه ها حضور دبیران با سواد رسانه ای بالاتر بر توسعه مدل تفکر انعکاسی در تقویت قوای فکری و ذهنی کودکان و جوانان که در معرض یادگیری مداوم از رسانه ها قرار دارند کمک شایانی می کند و موقعیتی را بر ای آنها فراهم می سازد تا نسبت به آموزش اکتسابی خود از رسانه ها، اندیشه کنند. (شمس و دهداری ۱۳۸۳).

با بررسی متون و مطالعات گذشته که با استفاده از منابع چاپی صورت گرفت، تالیف یا گزارش پژوهشی ای به بررسی نقش وسایل ارتباط جمعی و به ویژه رادیو و تلویزیون در ارتقای سواد رسانه ای مخاطبان در داخل کشور بپردازد، مشاهده نشد و در کارهای انجام گرفته (در حد چهار پایان نامه کارشناسی ارشد) نیز تنها به بررسی سطح سواد مخاطبان پرداخته شده است که به خلاصه ای از برخی از آن ها اشاره می شود:

شاهرخ اسکویی (۱۳۸۶) در پایان نامه خود به بررسی مقایسه ای سطح سواد رسانه ای در میان دانشجویان علوم اجتماعی و دانشجویان فنی دانشگاه تهران پرداخته است. این پژوهش با روش پیمایشی انجام شده و نمونه آماری آن، ۱۷۹ نفر از دانشجویان فنی و علوم اجتماعی دانشگاه تهران بوده است. مهم ترین نتیجه پژوهش حاکی از آن است که سواد رسانه ای دانشجویان فنی دانشگاه تهران بالاتر از سواد رسانه ای دانشجویان علوم اجتماعی این دانشگاه است.

راسخ محمدی (۱۳۸۵) در پژوهش خود به بررسی عوامل موثر در پیشرفت سواد رسانه ای دانشجویان از دیدگاه کارشناسان علوم ارتباطات پرداخته است. این پژوهش به روش پیمایش انجام شده است و نمونه آماری آن، ۱۳ نفر از استادان دانشگاه های علامه طباطبایی، تهران و آزاد اسلامی بوده است. نتایج به دست آمده از این پژوهش نشان می دهد که یادگیری زبان خارجی، تماشای انتقادی، تقویت ساختارهای دموکراتیک جامعه و آزادی های مدنی، عملکرد دولت در زمینه دسترسی شهروندان به اطلاعات و برگزاری جلسات نقد و بررسی تولیدات فرهنگی و رسانه ای در افزایش سواد رسانه ای دانشجویان موثر است.

سحاب (۱۳۸۶) در پایان نامه خود که در دانشکده صدا و سیما انجام شده، به بررسی تطبیقی ارزیابی مدیران خبر رسانه صدا و سیما از سواد رسانه ای مردم شهر تهران، با میزان واقعی آن پرداخته است. (دسترسی به اطلاعات این پایان نامه به دلیل موجود نبودن آن در کتابخانه دانشکده صدا و سیما میسر نشد)

نصیری (۱۳۸۲) در پژوهش خود به بررسی دیدگاه کارشناسان ارتباطات در خصوص سواد رسانه ای در جامعه پرداخته است. روش پژوهش پیمایش بوده و نمونه آماری آن ۱۳۰ نفر از استادان رشته ارتباطات دانشگاه های علامه طباطبائی، تهران و آزاد اسلامی تهران مرکز تشکیل داده است. مهم ترین نتیجه این پژوهش از این قرار است: سطح سواد رسانه ای افراد جامعه بسیار پایین است و حتی در بین استادان ارتباطات، عده ای با واژه سواد رسانه ای آشنا نبودند و درک درستی از مفهوم آن نداشتند.

(خداوردی زاده، ۱۳۹۰) در پایان نامه کارشناسی ارشد خود به موضوع بررسی سواد رسانه ای شهروندان تبریز پرداخته است. روش این پژوهش پیمایش بوده است و جامعه آماری جمعیت ۱۵ سال به بالای ساکن شهر تبریز به تعداد ۱۱۵۰۰۰۰ نفر بوده، حجم نمونه براساس فرمول کوکران با لحاظ جنسیت و سن برابر ۳۸۴ نفر بود که به روش خوشه ای چند مرحله ای انتخاب شدند. یافته ها بیانگر همانند بودن اهداف استفاده از رسانه ها در سطوح مختلف سواد رسانه، تلویزیون پر مخاطب ترین رسانه، توانایی متوسط شهروندان تبریزی در تشخیص تاثیر تحریف، کلیشه سازی، تبلیغات و خشونت در رسانه ها، برخورداری متوسط از نگاه نقادانه به محتوای رسانه ها، دانستن پیامدهای اخلاقی، اجتماعی و فرهنگی رسانه ها در حد متوسط بود. نتیجه این که در اغلب متغیرهای وابسته مورد بررسی، مردم نسبت به رسانه ها، محتوا و پیامدهای همه جانبه آن ها شناخت متوسطی دارند. بطور کلی یافته های تحقیق حاکی از آن است که سواد رسانه ای شهروندان تبریزی در حد متوسط است.

نقش سواد رسانه ای در نظام آموزش و پرورش و ارائه مدلی مطلوب برای ایران (پایان نامه مقطع دکترا بهاره نصیری). در این پژوهش به بررسی و شناسایی ساختار و برنامه آموزش سواد رسانه ای، تشابهات و تفاوت های دو کشور کانادا و ژاپن و همچنین شناسایی کتب آموزشی، انجمن ها، سایت ها، شبکه های آموزشی، تجربیات و فعالیت های آن ها در زمینه آموزش سواد رسانه ای برای ایران بوده لذا مدل های موجود در این را در دنیا و در این دو کشور را مورد بررسی و ارزیابی قرار داده و برای ایران ارائه مدل صورت گرفته است. در نهایت راهکارها و پیشنهادات لازم در این زمینه ارائه شده است.

بررسی تطبیقی ارزیابی مدیران خبر رسانه صدا و سیما از سواد رسانه ای مردم شهر تهران با میزان واقعی (کارشناسی ارشد - ژاله سحابی - استاد راهنما: دکتر میناوند مشاور: دکتر سرابی ۱۳۸۶) در این تحقیق، عواملی نظیر میزان صحت، روشنی، دقت و جامعیت در اخبار، توانمندی گویندگی اخبار، تکنیک های تصویری و تکنیک های پوشش های خبری ارائه شده در اخبار به عنوان عامل موثر در اعتماد مخاطبان به خبرهایی که از رسانه ملی پخش می شوند، مطرح شده است.

بررسی نظرات متخصصان علوم ارتباطات پیرامون سواد رسانه ای در جامعه (کارشناسی ارشد بهاره نصیری- دکتر عقیلی، دادگران ۱۳۸۳) در این پژوهش، محقق بر ضرورت توجه بیشتر در حوزه تئوریک و عملی به سواد رسانه‌ای و ارتقا سواد رسانه ای مخاطبان از سوی متخصصان ارتباطات تاکید ورزیده است و اضافه می نماید که سواد رسانه ای راهی است که به انسان کمک می کند تا بطور مستقلانه فکر کند و تصویری کافی و همه جانبه از رسانه داشته باشد و به دانش موجود در هر رسانه ای دست پیدا کند، در هر صورت یواد رسانه ای مهارتی لازم و ضروری به نظر می رسد که می تواند اثرهای رسانه ای گروهی را تعدیل کند و به مخاطبان این امکان را بدهد که با آگاهی کامل، پیام های رسانه ای را پردازش کنند. براساس یافته های تحقیق استادان ارتباطات تا حدی در رابطه با مقوله سواد رسانه ای آگاهی دارند.

روش تحقیق:

اصولاً با توجه به ماهیت تحقیق و متناسب با موضوع مورد بررسی، روش های مختلفی وجود دارد. استفاده از هر یک از روش های تحقیق به ماهیت و زمینه تحقیق، فعالیت های لازم به نتیجه گیری و میزان مسئولیت محقق در مقابل نتایج و اهداف تحقیق بستگی دارد (حافظنیا، ۱۳۸۳). با توجه به مسائل مطروحه و مطالعه اسناد و مدارک و همچنین مطالعات تحلیلی در خصوص ادبیات تحقیق، پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه های اجراء همبستگی می باشد، جامعه آماری تحقیق حاضر کلیه ی معلمان مدارس دخترانه مقطع متوسطه منطقه ۶ شهر تهران می باشد. ($N=102$). که با استفاده از جدول کرچسی و مورگان ۸۰ نفر از آن به عنوان حجم نمونه آماری انتخاب شد که با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی سیستماتیک (منظم) حجم نمونه آماری از بین کل جامعه آماری انتخاب شد. ابزار های اندازه گیری در این تحقیق پرسشنامه می باشد، که پرسشنامه های مورد استفاده در این تحقیق شامل پرسشنامه های استاندارد تفکر انتقادی معلمان و پرسشنامه سنجش سواد رسانه ای می باشد، که روایی آن مورد تایید متخصصان بوده و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۰ برآورد و مورد تایید قرار گرفت. تجزیه و تحلیل بین داده های بدست آمده در این تحقیق به وسیله ی نرم افزار SPSS و بهره گیری از آزمون های آمار کالموگروف و اسپیرمن مورد بررسی قرار گرفت.

یافته های تحقیق:

برای تبیین و تشریح داده های جمع آوری شده در تحقیق از آمار توصیفی استفاده می شود. آمار توصیفی را عمدتاً مفاهیمی از قبیل جدول توزیع فراوانی و نسبت های توزیع، نمایش هندسی و تصویری توزیع، اندازه های گرایش به مرکز، اندازه های

پراکندگی و نظایر آن تشکیل می دهد. جداول از مهم ترین ابزار برای سنجش و اندازه گیری داده های یک تحقیق به شمار می آیند و همچنین زمانی که توزیع یک متغیر مهم است، بهتر است توزیع همراه با نمودار نشان داده شود. آمار توصیفی برای تبیین وضعیت پدیده یا مساله یا موضوع مورد مطالعه مورد استفاده قرار می گیرد یا در واقع ویژگی های موضوع مورد مطالعه به زبان آمار تصویری و توصیف می گردد (حافظ نیا، ۱۳۸۴).

در این تحقیق از جداول و نگاره ها برای نشان دادن بعضی از ویژگی های پاسخ دهندگان استفاده می شود.

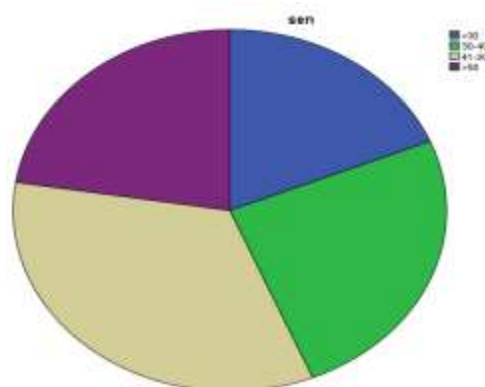
رده سنی پاسخ دهندگان

در زیر جدول فراوانی و نمودار درصد افراد بر حسب رده سنی پاسخ دهندگان آمده است.

جدول ۱: توزیع فراوانی پاسخ دهندگان بر حسب رده سنی

رده سنی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی
کمتر از ۳۰ سال	۱۵	۱۸/۸	۱۵
۳۱ تا ۴۰ سال	۲۰	۲۵/۰	۳۵
۴۱ تا ۵۰ سال	۲۷	۳۳/۸	۶۲
۵۰ سال به بالا	۱۸	۲۲/۴	۸۰
جمع	۸۰	۱۰۰	-

یافته های جدول فوق که بیشترین فراوانی را افراد با رده ی سنی ۴۱ تا ۵۰ سال دارا می باشند ۲۷ درصد از حجم نمونه را تشکیل می دهد.

شکل ۱: نمودار فراوانی پاسخ‌دهندگان بر اساس رده سنی

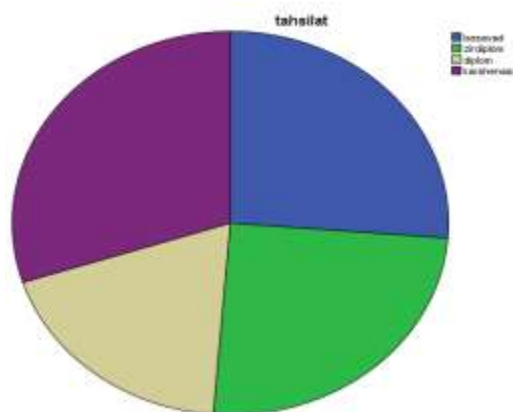
سطح تحصیلات پاسخ‌دهندگان

در زیر جدول فراوانی و نمودار درصد افراد بر حسب تحصیلات پاسخ‌دهندگان آمده است.

جدول ۲: توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان بر حسب سطح تحصیلات

سطح تحصیلات	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی
زیر فوق دیپلم و فوق دیپلم	۲۱	۲۶/۲۵	۲۱
لیسانس	۲۵	۳۱/۲۵	۸۰
فوق لیسانس	۲۰	۲۵/۰۰	۴۱
فوق لیسانس و بالاتر	۱۰	۱۲/۵	۴۶
جمع	۸۰	۱۰۰	-

یافته‌های جدول فوق که بیشترین فراوانی را افراد با سطح تحصیلات کارشناسی می‌باشند که ۳۱/۲۵ درصد از حجم نمونه را تشکیل می‌دهد.

شکل ۲: نمودار فراوانی پاسخ‌دهندگان بر اساس سطح تحصیلات

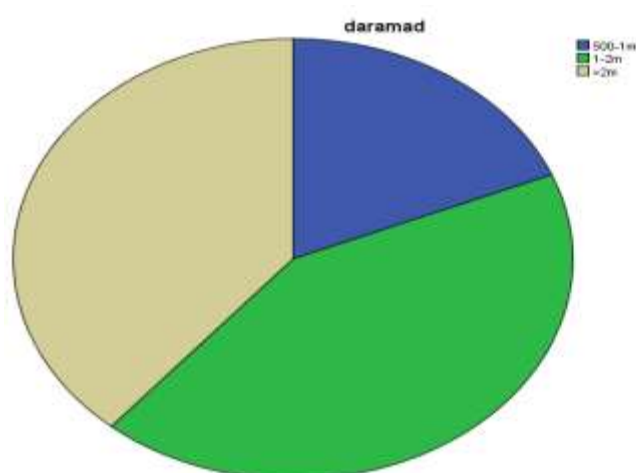
سطح درآمد پاسخ‌دهندگان

در زیر جدول فراوانی و نمودار درصد افراد بر حسب درآمد پاسخ‌دهندگان آمده است.

جدول ۳: توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان بر حسب سطح درآمد

سطح درآمد	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی
بین ۵۰۰ تا ۱ میلیون	۱۵	۱۸/۸	۱۵
بین ۱ تا ۲ میلیون	۳۴	۴۲/۵	۴۹
بیشتر از ۲ میلیون	۳۱	۳۸/۸	۸۰
جمع	۸۰	۱۰۰	-

یافته‌های جدول فوق که بیشترین فراوانی را افراد با بین ۱ تا ۲ میلیون درآمد داشته‌اند که ۴۲/۵ از حجم نمونه را تشکیل می‌دهد.

شکل ۳: نمودار فراوانی پاسخ‌دهندگان بر اساس وضعیت درآمدی

آزمون کالموگروف - اسمیرنوف

قبل از انجام هر کاری برای تعیین روش مناسب برای انجام و تحلیل یافته‌های تحقیق از آزمون کالموگروف - اسمیرنوف جهت نرمال و غیر نرمال بودن متغیرها استفاده می‌کنیم با توجه به اینکه P-value کوچک‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد، لذا توزیع داده‌ها غیر نرمال می‌باشد. در جدول شماره ۱ نتایج آزمون کالموگروف اسمیرنوف برای آزمون نرمال بودن توزیع متغیرهای پژوهش ذکر شده است.

جدول شماره ۴: نتایج آزمون کالموگروف اسمیرنوف

مولفه‌ها	Z	سطح معنی داری (Sig)
سواد رسانه‌ای	۳/۴۹۷	۰/۰۰۰
آموزش تفکر انتقادی	۲/۷۰۴	۰/۰۰۱
جامعه‌پذیری دانش‌آموزان	۱/۶۱۰	۰/۰۰۲
شکل‌گیری دیدگاه‌های انتقادی دانش‌آموزان	۱/۱۹۵	۰/۰۰۰
میزان عکس‌العمل دانش‌آموزان	۱/۵۹۸	۰/۰۶۸
توانایی دسترسی و استفاده از رسانه‌ها	۱/۰۸۸	۰/۰۱۰
توانایی تحلیل و ارزیابی	۲/۱۸۷	۰/۰۰۸
توانایی تولید و ارتباط با پیام‌های رسانه‌ای	۱/۵۰۴	۰/۰۰۲
تفکر انتقادی	۲/۱۳۷	۰/۰۰۰

عناصر سازنده ی سواد رسانه ای	تعداد نمونه آماری	میانگین (انحراف استاندارد)	سطح	اختلاف میانگین
توانایی دسترسی و استفاده از رسانه ها	۸۰	۲/۵۷ (۰/۵۷)	متوسط	-۰/۲۸
توانایی تحلیل و ارزیابی	۸۰	۳/۲۴ (۰/۶۱)	متوسط	-۰/۲۱
توانایی تولید و ارتباط با پیام های رسانه ای	۸۰	۲/۸۷ (۰/۵۲)	متوسط	-۰/۲۹
تفکر انتقادی	۸۰	۳/۱۵ (۰/۷۳)	متوسط	-۰/۲۴
سواد رسانه ای شامل مجموع هر چهار عامل	۸۰	۲/۹۶ (۰/۵۲)	متوسط	-۰/۲۷

نتایج آزمون کالموگروف - اسمیرنوف نشان می دهد که توزیع متغیرهای تحقیق نرمال نمی باشد ($P < ۰/۰۵$) و بنابراین از آزمون های غیرپارامتریک به منظور آزمون فرض های آماری استفاده شده است.

فرضیه های پژوهش

فرضیه ی شماره ۱: وضعیت سواد رسانه ای معلمان منطقه مورد مطالعه مناسب می باشد.

جدول شماره ۵: وضعیت سواد رسانه ای معلمان

باتوجه به جدول شماره ۵ می توان نتیجه گرفت که وضعیت سواد رسانه ای معلمان منطقه مورد مطالعه متوسط رو به بالا هست و وضعیت آن ها قابل قبول می باشد و به نوعی با توجه به یافته های این جدول می توان گفت که از بین مولفه های سواد رسانه ای توانایی تحلیل و ارزیابی با میانگین ۳/۲۴ بیشترین و سایر مولفه ها به ترتیب از بیشترین به کمترین شامل تفکر انتقادی (۳/۱۵)، توانایی تولید و ارتباط با پیام های رسانه ای (۲/۸۷) و توانایی دسترسی و استفاده از رسانه ها (۲/۵۷) می باشد.

- فرضیه ی شماره ۲: بین میزان سواد رسانه ای معلمان منطقه مورد مطالعه و توسعه تفکر انتقادی رابطه معناداری وجود دارد.

جدول شماره ۶: ارتباط بین میزان سواد رسانه ای دبیران آموزش و پرورش و توسعه تفکر انتقادی

متغیر	آماره	سواد رسانه ای
توسعه تفکر انتقادی	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۷۵
	سطح معناداری	۰/۰۰۱
	تعداد	۸۰

جدول شماره ۶ ارتباط بین میزان سواد رسانه ای معلمان و توسعه توسعه تفکر انتقادی را نشان می دهد ، با توجه به مقدار بدست آمده توسط آزمون اسپیرمن می توان به رابطه ی مستقیم بین متغیرهای سواد رسانه ای دبیران و توسعه تفکر انتقادی اشاره نمود ؛ به نوعی که هرچه میزان سواد رسانه ای دبیران بالا باشد توسعه تفکر انتقادی نیز بیشتر است و هرچه میزان سواد رسانه ای دبیران منطقه مورد مطالعه در سطح پایینی باشد توسعه تفکر انتقادی نیز در سطح پایینی می باشد.

- فرضیه شماره سوم: بین میزان سواد رسانه ای دبیران آموزش و پرورش و نحوه جامعه پذیری دانش آموزان دبیرستان های دخترانه رابطه معناداری وجود دارد.

جدول شماره ۷: ارتباط بین میزان سواد رسانه ای دبیران آموزش و پرورش و نحوه جامعه پذیری دانش آموزان

متغیر	آماره	سواد رسانه ای
جامعه پذیری دانش آموزان	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۴۱
	سطح معناداری	۰/۰۰۱
	تعداد	۸۰

طبق نتایج آزمون اسپیرمن بین ارتباط مستقیم و معناداری وجود دارد. یعنی هرچه میزان سواد رسانه ای دبیران منطقه مورد مطالعه بیشتر باشد میزان جامعه پذیری دانش آموزان در سطح بالاتری قرار دارد و هرچه میزان سواد رسانه ای دبیران منطقه مورد مطالعه در سطح پایینی باشد میزان جامعه پذیری دانش آموزان نیز در سطح پایین تر می باشد. بنابراین بین متغیرهای مذکور همبستگی مثبت و رابطه ی مستقیمی وجود دارد.

فرضیه ی شماره سوم: بین میزان سواد رسانه ای دبیران آموزش و پرورش و شکل گیری دیدگاه انتقادی دانش آموزان بر رسانه ها در دبیرستان های دخترانه رابطه معناداری وجود دارد.

جدول شماره ۸: ارتباط بین میزان سواد رسانه ای دبیران آموزش و پرورش و شکل گیری دیدگاه انتقادی دانش آموزان بر رسانه ها

متغیر	آماره	سواد رسانه ای
دیدگاه انتقادی	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۳۹
	سطح معناداری	۰/۰۰۲
	تعداد	۸۰

یافته های تحقیق حاضر نشان از این دارد که هرچه سواد رسانه ای دبیران افزایش پیدا کند و بیشتر باشد موجب توسعه ی دیدگاه دانش آموزان و ایجاد تفکر انتقادی در آنان می شود و هرچه معلمان سنتی تر و به دور از سواد رسانه ای باشند موجب می شود که دانش آموزان نیز همانند دبیران خود دیدگاههای سنتی و غیر قابل نقد داشته باشند و با هر توضیحی قانع شوند، به همین جهت می توان گفت بین متغیرهای تحقیق همبستگی مثبت وجود دارد.

فرضیه ی شماره چهارم: بین میزان سواد رسانه ای دبیران آموزش و پرورش و مواجهه دانش آموزان با رسانه ها و محتوای آنها در جامعه آماری مورد مطالعه رابطه معناداری وجود دارد.

جدول شماره ۹: ارتباط بین میزان سواد رسانه ای دبیران آموزش و پرورش و مواجهه دانش آموزان با رسانه ها و محتوای آنها

متغیر	آماره	سواد رسانه ای
مواجهه دانش آموزان با رسانه ها و محتوای آنها	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۳۵
	سطح معناداری	۰/۰۰۱
	تعداد	۱۲۰

میزان سواد رسانه ای دبیران می تواند تاثیرات مثبتی بر روی جامعه دانش آموز در هر کشوری داشته باشد زیرا رسانه ها در کنار تاثیرات مثبت دارای تاثیرات منفی نیز هستند، در نتیجه باید از میان تاثیرات منفی و مثبت، به جدای گزینی تاثیرات مثبت اقدام نماییم؛ لذا هرچه میزان سواد رسانه ای دبیران بالاتر باشد موجب می شود تا دانش آموزان را به سمت مناسب در راستای استفاده از رسانه ها و بهره گیری از محتوای آنها استفاده نمود. به همین دلیل رابطه ی مستقیمی بین این دو متغیر

وجود دارد و میزان زیاد یا کم بودن سواد رسانه ای دبیران بر بهره گیری مناسب یا نامناسب دانش آموزان از رسانه ها و محتوای آن تاثیر جدی خواهد داشت.

فرضیه ی شماره پنجم: بین پایگاههای اقتصادی واجتماعی معلمان و استفاده از رسانه های مکتوب رابطه ی معناداری وجود دارد.

جدول شماره ۱۰: ارتباط بین پایگاههای اقتصادی واجتماعی معلمان و استفاده از رسانه های مکتوب

متغیر	آماره	پایگاه اقتصادی و اجتماعی
میزان استفاده از رسانه های مکتوب	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۶۴۷
	سطح معناداری	۰/۰۰۸
	تعداد	۸۰

با توجه به میزان نتایج بدست آمده و سطح معناداری و ضریب همبستگی بدست آمده می توان گفت که با توجه به اینکه نتیجه بدست آمده ۰/۶۴۷ می باشد و چون نتیجه بدست آمده از ۰/۰۵ بزرگتر است؛ بنابراین می توان گفت که فرضیه رد می شود و رابطه ی معناداری بین دو متغیر مطرح شده وجود ندارد.

فرضیه ی شماره ششم: بین پایگاههای اقتصادی واجتماعی معلمان و استفاده از اینترنت رابطه ی معناداری وجود دارد.

جدول شماره ۱۱: ارتباط بین پایگاههای اقتصادی واجتماعی معلمان و استفاده از اینترنت

متغیر	آماره	پایگاه اقتصادی و اجتماعی
میزان استفاده از اینترنت	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۴۱
	سطح معناداری	۰/۰۰۰
	تعداد	۱۲۰

با توجه به میزان نتایج بدست آمده و سطح معناداری و ضریب همبستگی بدست آمده می توان گفت که با توجه به اینکه نتیجه بدست آمده ۰/۴۱ می باشد و چون نتیجه بدست آمده از ۰/۰۵ کوچکتر است؛ بنابراین می توان گفت که فرضیه مطرح شده تایید و رابطه ی معناداری بین دو متغیر مطرح شده وجود دارد.

بحث و نتیجه گیری :

فناوری یک ابزار قدرتمندی است. شیفتگی بیش از حد در برابر این ابزار و یا حتی نفی آن به خاطر فراهم نبودن سایر امکانات یا حتی مسایل انگیزشی کاری نابجاست به نحوی که حاصلش عقب ماندن هر چه بیشتر کشورها در مقایسه با سایر کشورها و یا حتی کشورهای همسایه است. بالاترین میزان موفقیت در امر استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در یادگیری زمانی حاصل می شود که از سردرگمی و بهت زدگی در مورد فناوری اطلاعات و ارتباطات خارج شویم و ذهن و احساسات خود را با شگفتی های یادگیری متمرکز کنیم. تبیین سیاستگذاری آموزشی صحیح شفافیت و جامعیت در سیاست ها و هدفمندی سیاستگذاری های اجرایی است که فضای مناسب برای استفاده قابلیت های فناوری را فراهم می کند. قانون ها و الزاماتی که استفاده از فناوری ها را برای مقاصد مفروض، تسهیل یا سخت می نماید، اهمیت دارد. مسئله ای که وجود دارد آن است که هنوز در بسیاری از کشورها معلمان و دانش آموزان استفاده از کامپیوتر را در یک حالت نمایشی دنبال می کنند، در صورتی که استفاده از فناوری اطلاعات در عرصه محتوای عمومی برنامه درسی مورد غفلت واقع شده است یا به اندازه کافی استفاده نشده است. مسلماً این معلمان هستند که کلید کاربرد اثربخش فناوری در جهت بهبود یادگیری را در دست دارند، اما اگر معلمان کاملاً درک نکنند که چگونه به طور موثری فناوری اطلاع را برای پیشبرد یادگیری دانش آموزان به کاربرند، سرمایه گذاری های کلانی که در نوآوری های فناوری اطلاعات صورت گرفته به آسانی و در خواهد رفت.

بهترین روش برای اشاعه استفاده از فناوری های جدید آموزشی در کلاس های درس این است که بکوشیم زود پذیرها (معلمانی که از نظر شرایط نزدیک به نوآورها هستند) این پدیده ها را به منزله هنجار یا ارزش بپذیرند. با توجه به متغیر بودن سواد اطلاعاتی در هر فرهنگ و اجتماع، نیاز است مفهوم سواد اطلاعاتی در بافت های گوناگون از جمله مدارس مورد بررسی قرار گیرد. توسعه سواد خواندن که از اهداف اصلی درس فارسی است، بخشی از سواد اطلاعاتی است و پایه های آن در دوره ابتدایی گذاشته می شود. فهم ماهیت سواد اطلاعاتی در درس فارسی، ضمن درک بیشتر ماهیت سواد اطلاعاتی در بافت مدارس، کمک می کند بتوان در امر آموزش و ارزشیابی سواد اطلاعاتی در مدارس به نحو مطلوب تری عمل نمود. سواد فناورانه

موجب افزایش دانش، نگرش و مهارت‌های معلمان نسبت به فناوری می‌شوند. معلمانی که دارای سواد فناورانه اند درک عمیقی از فناوری دارند، آنها معایب و مزایای فناوری‌های تولید شده را می‌توانند مورد ارزیابی قرار دهند، بنابر نیاز دانش آموزان و کلاس درس دست به تهیه و تولید فناوری‌های جدید بزنند، ابزارهای ارتباطی را برای کارایی کلاس درس به کار بگیرند و فناوری را برای تعیین و حل مسائل پیچیده در زمینه‌های واقعی به کار بگیرند، در تحقیق حاضر با استفاده از ابزار پرسشنامه به سنجش میزان سواد رسانه ای جامعه آماری منطقه مورد مطالعه پرداختیم، در این تحقیق با توجه به نتایج بدست آمده مشخص شد که ۴۲/۵ درصد از جامعه آماری مورد نظر روزانه ۶ تا ۱۰ ساعت از رسانه های مکتوب و رسانه های اینترنتی استفاده می کنند و این نشان از استفاده از رسانه های مختلف را دارد در ادامه تحقیقات مشخص شد که وضعیت سواد رسانه ای معلمان منطقه مورد مطالعه متوسط رو به بالا هست و وضعیت آن ها قابل قبول می باشد و به نوعی با توجه به یافته های تحقیق می توان گفت که از بین مولفه های سواد رسانه ای توانایی تحلیل و ارزیابی با میانگین ۳/۲۴ بیشترین و سایر مولفه ها به ترتیب از بیشترین به کمترین شامل تفکر انتقادی (۳/۱۵)، توانایی تولید و ارتباط با پیام های رسانه ای (۲/۸۷) و توانایی دسترسی و استفاده از رسانه ها (۲/۵۷) می باشد. در ادامه تجزیه و تحلیل تحقیق به بررسی ارتباط بین میزان سواد رسانه ای دبیران آموزش و پرورش و توسعه تفکر انتقادی آنان پرداخته شد، با توجه به مقدار بدست آمده توسط آزمون اسپیرمن می توان به رابطه ی مستقیم بین متغیرهای سواد رسانه ای دبیران و آموزش تفکر انتقادی اشاره نمود؛ به نوعی که هرچقدر میزان سواد رسانه ای دبیران بالا باشد توسعه مدل آموزش رسانه ای نیز بیشتر است و هرچقدر میزان سواد رسانه ای دبیران منطقه مورد مطالعه در سطح پایینی باشد توسعه مدل آموزش رسانه ای نیز در سطح پایینی می باشد بنابراین این نتیجه نشان دهنده ی میزان اهمیت سواد رسانه ای در توسعه تفکر انتقادی می باشد. و همچنین نتیجه های یافته های بدست آمده نشان داد که؛ هرچه سواد رسانه ای دبیران افزایش پیدا کند و بیشتر باشد موجب توسعه ی دیدگاه دانش آموزان و ایجاد تفکر انتقادی در آنان می شود و هرچه معلمان سنتی تر و به دور از سواد رسانه ای باشند موجب می شود که دانش آموزان نیز همانند دبیران خود دیدگاههای سنتی و غیر قابل نقد داشته باشند و با هر توضیحی قانع شوند، به همین جهت می توان گفت بین متغیرهای تحقیق همبستگی مثبت وجود دارد و همچنین می توان اشاره کرد که؛ هرچه میزان سواد رسانه ای دبیران بالاتر باشد موجب می شود تا دانش آموزان را به سمت مناسب در راستای استفاده از رسانه ها و بهره گیری از محتوای آنها استفاده نمود. به همین دلیل رابطه ی مستقیمی بین این دو متغیر وجود دارد و میزان زیاد یا کم بودن سواد رسانه ای دبیران بر بهره گیری مناسب یا نامناسب دانش آموزان از رسانه ها و محتوای آن تاثیر جدی خواهد داشت. در پایان تحقیق به بررسی رابطه ی استفاده از سواد رسانه ای مکتوب و سواد رسانه ای اینترنتی با پایگاه اجتماعی و اقتصادی جامعه آماری نموده ایم که مشخص شد که بین سواد رسانه ای مکتوب و و پایگاه اقتصادی واجتماعی هیچ نوع رابطه ای وجود ندارد و برخلاف آن بین

سواد رسانه‌ای اینترنتی با پایگاه اجتماعی و اقتصادی رابطه‌ی معناداری وجود دارد؛ به طور کلی می‌توان گفت که بین سواد رسانه‌ای دبیران آموزش و پرورش با توسعه تفکر انتقادی رابطه‌ی معناداری داشته و تاثیر مثبتی می‌تواند داشته باشد.

پیشنهادهای کاربردی:

- (۱) برگزاری کلاس‌های ضمن خدمت برای معلمان در جهت ارتقا سواد اطلاعاتی
- (۲) برگزاری آزمون‌ها و دوره‌های آموزشی برای دانش‌آموزان در راستای افزایش سواد اطلاعاتی
- (۳) گنجاندن واحدهای درسی برای دانش‌آموزان در برنامه ریزی درسی آنان.
- (۴) محتوای درس و شیوه‌های اجرا و ارزشیابی طوری باشد که با استفاده از رایانه‌ها همخوان باشند و یادگیری مهارت‌ها در ارزشیابی و زندگی فراگیر، محسوس باشد.
- (۵) تشویق معلمان در راستای استفاده از روش‌های نوین تدریس در راستای افزایش سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان.

منابع و مأخذ:

۱. ایزدی، رضا، (۱۳۸۰)، فناوری‌های نوین و آموزش مولد، نشر دیدار.
۲. اتکینسون، دیوید و مارک رابوی (۱۳۸۴)، رادیو-تلویزیون خدمت عمومی (چالش قرن بیست و یکم)، ترجمه مرتضی ثاقب فر، تهران: انتشارات سروش.
۳. ارجمندی، غلامرضا، ۱۳۸۵. مهارت‌های سواد رسانه‌ای. در کتاب مهارت‌های زندگی (۱) ویراستار دکتر بهمن زندی، ۹۰-۶۵. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
۴. انتخابی، امیر. شهرود و رجبی، سید مسعود، ۱۳۸۷، بررسی و تحلیل سطوح مختلف سواد رسانه‌ای، پژوهشنامه سواد رسانه‌ای، انتشارات مرکز تحقیقات استراتژیک، مجمع تشخیص مصلحت نظام.
۵. باکینگهام، دیوید؛ ۱۳۸۹. آموزش رسانه‌ای، ترجمه حسین سرفراز، چاپ اول، تهران: ناشر دانشگاه امام صادق (ع).
۶. حافظ‌نیا، محمدرضا (۱۳۸۳). مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، چاپ دهم، تهران: سمت.
۷. دوبونو، ادوارد (۱۳۸۰)؛ «تفکر جانبی»، فن‌آموزی جدید در مدیریت ذهنی؛ ترجمه عباس بشارتیان، شرکت چاپ قدس
۸. آراسته، حمیدرضا (۱۳۸۱). "دانشگاه مجازی، مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی". مجله‌ی رهیافت، شماره ۲۸، زمستان.
۹. اینگرید و ریکمایر ۱۳۸۲، ضرورت آموزش رسانه، ترجمه محمد رضا حسن زاده، تهران: فصلنامه پژوهش و سنجش، شماره ۳۳، سال دهم.

۱۰. ببران، صدیقه، ۱۳۸۲، سواد رسانه ای در برخورد با خشونت رسانه ای، روزنامه ایران، ۲۳ مهرماه ف شماره ۲۶۰۹.
۱۱. بصیریان، حسین و رضا، ۱۳۸۵، درآمدی به سواد رسانه ای و تفکر انتقادی، فصلنامه رسانه، سال هفدهم، شماره ۴.
۱۲. بلیغ، ناصر، ۱۳۸۹، درآمدی بر سواد رسانه ای، ماهنامه علمی تخصصی صدای جمهوری اسلامی ایران، سال دوم، شماره ۷.
۱۳. بهشتی، زهرا. (۱۳۸۳). "بررسی نقش آموزش الکترونیکی در حل مشکلات آموزش سنتی". تهران: مجموعه مقالات دومین همایش آموزش الکترونیکی .
۱۴. پاتر، جیمز، ۱۳۸۵، تعریف سواد رسانه ای، ترجمه لیدا کاووسی، فصلنامه رسانه، سال هفدهم، شماره ۴.
۱۵. تومن، الیزابت، ۱۳۸۰، مهارت ها و راهبردهای آموزشی رسانه ایف ترجمه حسن نورایی بیدختف فصلنامه رسانه، سال دوازدهم، شماره اول.
۱۶. چشم‌براه، محسن (۱۳۸۰). "گذری بر نقش فن‌آوری اطلاعات در بهداشت و درمان". نشریه‌ی صنایع، شماره ۲۹، زمستان.
۱۷. رضایی بایندر، محمد رضا، ۱۳۸۲، بررسی نقش رسانه در آموزش مهارت های شهروندی و رفتارهای مدنی، فصلنامه پژوهش و سنجش، شماره ۳۳.
۱۸. سپاسگر، ملیحه، ۱۳۸۵، رویکرد علمی به سواد رسانه ای، فصلنامه پژوهش و سنجش، سال دوازدهم، شماره ۴۴.
۱۹. سلطانی فر، محمد، ۱۳۸۷ تحلیل وضعیت سواد اینترنتی دانش آموزان سال سوم دبیرستان شهر تهران ۱۳۸۶-۱۳۸۵ در مقایسه با مربیان و والدین آن ها، فصلنامه نوآوری های آموزشی، شماره ۲۷، سال هفتم، دوره پاییز .
۲۰. شمسی فرد، مهرنوش و دهداری، زهره (۱۳۸۳). "سیستم آموزشی هوشمند مبتنی بر هستان شناسی". تهران، مجموعه مقالات دومین همایش آموزش الکترونیکی.
۲۱. قاسمی، طهمورث، ۱۳۸۵، سواد رسانه ای رویکرد جدید به نظارت، فصلنامه رسانه، سال هفدهم، شماره ۴.
۲۲. قاسمی، محمد. ۱۳۸۸. بررسی نقش رسانه ها در ایجاد همگرایی ملی و امنیت پایدار . فصلنامه نظم و امنیت انتظامی. شماره سوم. سال دوم.

۲۳. -Van de Vord Rebecca (۲۰۱۰) Distance Students and Online Research: Promoting Information Literacy through Media Literacy , The Internet and Higher Education doi: ۱۰.۱۰۱۶/j. iheduc. ۲۰۱۰، ۰۳، ۰۰۱.
۲۴. Brooks-Young, S., ۲۰۰۷. Digital-Age Literacy for Teachers: Applying Technology Standards to Everyday Practice, Eugene, OR: International Society for Technology in Education.
۲۵. Burkhardt, G., Monsour, M., Gunn, C., Dawson, M., Lemke , C., Coughlin, D., Thadani, v., and Martin, C., ۲۰۰۳. En Gauge ۲۱ Century skills for Century learns. <http://www.ncrel.org/engage>.
۲۶. Cunningham, c., ۲۰۰۹. "Technological literacy in k-۱۲ teacher preparation: a review of course requirements at accredited education institution". PhD Thesis, University of Higher Education, Dominion, Austin.
۲۷. Garmire, E., and Pearson, G., ۲۰۰۶. Tech Tally: Approaches to assessing technological literacy. National Academies Press, Washington
۲۸. International Technology Education Association. (ITEA)., ۲۰۰۰/۲۰۰۲/۲۰۰۷. Standards for technological literacy: Content for the study of technology. Reston, VA: Author, <http://www.iteaconnect.org/index.html>.

۲۹. International Technology Education Association. (ITEA)., ۲۰۰۳. Advancing excellence in technology literacy: student assessment, professional development, and program standards. Reston, VA:ITEA, <http://www.iteawww.org/index.html>.
۳۰. International Technology Education Association. (ITEA)., ۲۰۰۷. Standards for technological literacy: Content for the study of technology. Reston, VA: Author, <http://www.iteaconnect.org/index.html>
۳۱. International Technology Education Association. ۱۹۹۶. Technology for all a Americans: Rationale and Structure For The Study Of Technology. Reston, VA: ITEA, <http://www. tmn.com/Organizations/Iris/ITEA.html>.